

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

«31» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

Цікаве мовознавство

(назва навчальної дисципліни)

вибіркова

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма Українська мова та література

(назва програми)

Спеціальність 014.01 Середня освіта (українська мова та література)

(вказати: код, назва)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

Філологічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

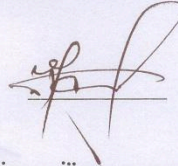
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Цікаве мовознавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» першого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, що затверджена Вченою радою філологічного факультету (протокол № 10 від 21 червня 2023 р.).

Розробники: к. філол. н., доц. Марина ІВАСЮТА

Погоджено з гарантом ОП
«Українська мова та література»

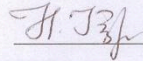

Валентин МАЛЬЦЕВ

Затверджено на засіданні кафедри історії та культури української мови

Протокол № 1 від 30 серпня 2023 року

Завідувач кафедри історії
та культури української мови

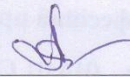

Наталія КОЛЕСНИК

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від 31 серпня 2023 року

Голова методичної ради
філологічного факультету

Алла АНТОФІЙЧУК

1. Мета навчальної дисципліни

Перегляд підходів до вивчення української мови у загальноосвітніх закладах, до викладання загальнонаукових і фахових дисциплін державною мовою зумовлює посилення уваги до професійної підготовки майбутніх учителів різних рівнів акредитації. Предметом вивчення навчальної дисципліни є цікавинки мовознавства й перетворення навчання на захопливий пошук нових знань, творчу пізнавально-ігрову діяльність.

Мета курсу – збагатити теоретичні відомості студентів з основних розділів мовознавства цікавими фактами; ознайомити з найновішими досягненнями сучасного мовознавства з погляду їх застосування у практичній роботі вчителя-словесника, розвивати вміння використовувати цікавий матеріал з фонетики, графіки та орфографії, лексикології, фразеології, граматики сучасної української мови й мов світу, риторики, історії мови, етимології, загального мовознавства, створювати проблемні завдання, мовні ігри, загадки й парадокси, матеріали для конкурсів, вікторин, турнірів, брейн-рингів, квестів для уроків, гурткової та індивідуальної роботи з учнями.

Завданнями курсу є:

- формувати у студентів розуміння ролі і завдань мовної освіти, особистісної ролі учителя в цьому процесі;
- поглиблювати інтерес до вивчення фахових дисциплін;
- сприяти усвідомленню значущості компетенцій, пов'язаних із майбутньою фаховою діяльністю; прагненню до набуття конкурентоспроможних умінь і навичок;
- розвивати творче мислення;
- на основі наукової і науково-популярної літератури, спостережень за навчальним процесом розкрити форми роботи, методи і прийоми вивчення цікавинок мовознавства;
- формувати в студентів світоглядні переконання громадянина України, справжнього представника української еліти.

Переваги цього *вибіркового курсу* в тому, що досягнення його мети спрямоване на вдосконалення таких компонентів:

- мотиваційно-ціннісного (інтерес до поглибленого вивчення фахових дисциплін; усвідомлення значущості компетенцій, пов'язаних із майбутньою фаховою діяльністю; прагнення до набуття конкурентоспроможних умінь і навичок),
- інформаційно-перцептивного (здатність до компетентного сприйняття й аналізу професійно важливої інформації),
- оцінно-дієвого (уміння застосовувати набуті професійно важливі знання у педагогічній діяльності, реалізовувати пріоритетні компетенції).

2. Результати навчання

ЗК 2. Знання й розуміння предметної галузі та професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність творчо мислити, усвідомлювати потребу в постійному інтелектуальному самовдосконаленні, вибудовувати та втілювати власні

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем навчальних занять	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти цікавого мовознавства і їх вивчення в ЗЗСО												
Тема 1. Вступ. Предмет і завдання дисципліни «Цікаве мовознавство».	8	2				6						
Тема 2. Теорії походження і сутності мови, класифікації мов світу і особливості їх вивчення в ЗЗСО.	20	2	4			14						
Тема 3. Історія письма. Графіка. Цікава орфографія і пунктуація.	40	2	4			14						
Разом за ЗМ 1	48	6	8			34						
Змістовий модуль 2. Практичне застосування цікавинок мовознавства в ЗЗСО												
Тема 1. Цікава фонетика на уроках української мови та у гуртковій роботі.	20	2	2			16						
Тема 2. У світі цікавої лексикології і фразеології. Таємниці ономастичних та етимологічних гіпотез.	20	2	2			16						
Тема 3. Цікава граматики. Мова і логіка.	20	2	2			16						
Тема 4. Напрями сучасного мовознавства і їх вивчення у ЗСО.	12	2				10						
Разом за ЗМ 2	72	8	6			58						
Усього годин	120	14	14			92						

3.4. Тематика практичних занять

№	Назва теми	
	Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти цікавого мовознавства і їх вивчення в ЗЗСО	
1.	Теорії походження і сутності мови, класифікації мов світу і особливості їх вивчення в ЗЗСО. <i>Цікаві гіпотези про походження мов. Походження і сутність мови в міфології і фольклорі народів світу. Елементи порівняльно-історичного мовознавства в ЗЗСО. Види цікавих завдань на матеріалі мов світу.</i>	4
2.	Історія письма. Графіка. Фантастичні мови і системи алфавітів. Цікава орфографія і пунктуація. <i>Розв'язування лінгвістичних задач. Підготовка презентацій про історію літер, апострофа, розділових знаків. Створення лінгвістичних казок.</i>	4
	Змістовий модуль 2. Практичне застосування цікавинок мовознавства в ЗЗСО	
1.	Цікава фонетика на уроках української мови та у гуртковій роботі. <i>Поняття про кольорозвук. Створення шарад, метаграм, логогрифів, анаграм, ребусів тощо.</i>	2
2.	У світі цікавої лексикології та фразеології. Таємниці ономастичних та етимологічних гіпотез. <i>Створення цікавих завдань, дидактичних ігор. Проектування сторінки блогу, присвяченого лексикології. Цікава наочність у школі для вивчення фразеології, ономастики, етимології. Словникова робота.</i>	2
3.	Цікава граматики. Мова і логіка. <i>Підготовка цікавих завдань для брейн-рингів, квестів, музично-синтаксичної вікторини, виконання і створення твестів. Логічні задачі в мові.</i>	2
4.	Напрями сучасного мовознавства і їх вивчення у ЗСО. <i>Характеристика сучасних напрямів мовознавства: когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика, функціональна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика, соціолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоконфліктологія, політична лінгвістика, медіа лінгвістика. Сучасні інтернет-платформи методичної роботи вчителя.</i>	
		14

3.7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Форма контролю	К-ть балів
1	Форми організації позакласної роботи (мовний гурток, тематичні вечори, наукові конференції, дитячі ранки на мовні теми, випуск стінгазети, виготовлення альбомів, журналів і наочних	Лінгвістична казка	10

	посібників, підготовка повідомлень і доповідей, виступи по радіо, екскурсії; виставки, мовні ігри, вікторини, конкурси, олімпіади. Міжнародний дитячий конкурс з української мови. Елементи дослідницького характеру в позакласній роботі з мови.		
2	Цікаві факти про мову тварин. Скільки мов у світі? Чи може людство спілкуватися універсальною мовою? Штучні мови.	Презентація	10
3	Фантастичні мови і системи алфавітів (алфавіт відьом, ельфійський алфавіт Толкіна, алфавіти комп'ютерних ігор тощо).	Презентація	10
4	Лінгводидактичні ігри на уроках фонетики української мови та у гуртковій роботі.	Письмова робота (види завдань для ЗЗСО)	5
5	Цікаво про синоніми й антоніми. Пароніми: не пара! Відбиття у мові українських вірувань, звичаїв, обрядів. Ономастика (антропонімія, топонімія, теонімія, космонімія, ергонімія, хрононімія).	Письмова робота (види завдань для ЗЗСО)	5
6	Інтерактивні ігри на уроках граматики. Можливості використання ТЗН під час проведення позакласних заходів з граматики.	Письмова робота (види завдань для ЗЗСО)	10
7	Напрями сучасного мовознавства: когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика, функціональна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика, соціолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоконфліктологія, політична лінгвістика, медіалінгвістика.	Письмова робота (бібліографія)	10

4. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

У роботі використовуємо словесні, наочні та практичні методи навчання, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, практичні роботи і вправи.

Залежно від типу пізнавальної діяльності, застосовуємо методи інформаційно-рецептивний (розвиток уваги), репродуктивний (закріплення знань, формування вмінь та навичок, розвиток пам'яті, мовлення), проблемний (розвиваємо логічне мислення, формуємо інтерес до навчальної роботи), евристичний (формуємо вміння самостійно здобувати знання, сприяємо розвитку логічного мислення, виховуємо інтерес до науково-пошукової діяльності), дослідний (розвиток здібності до творчої діяльності).

З-поміж методів стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності активно застосовуємо дискусії, створення ситуації пізнавальної новизни та зацікавленості (метод цікавих аналогій,

ефект дивування, зіставлення наукових і життєвих (побутових) пояснень явища тощо).

5. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювати рівень мовних знань, умінь та навичок студентів необхідно за такими *критеріями*:

1. Рівень володіння основною термінологією курсу.
2. Уміння добирати й створювати цікаві завдання з української мови (у т.ч. із використанням ТЗН).
3. Ступінь володіння нормами сучасної української літературної мови.
4. Уміння працювати з навчальною та навчально-методичною літературою, з фаховими словниками.
5. Уміння вибирати форму і матеріали для організації гурткової роботи з української мови.
6. Вчасність виконання завдань.
7. Дотримання академічної доброчесності (відсутність плагіату в творчих і письмових роботах).

5.1. Критерієм підсумкового оцінювання є досягнення студентом мінімальних порогових рівнів оцінок (балів) за кожним передбаченим результатом навчання.

Визначення балів за знання та вміння студентів

Зараховано / 90 -100 балів / А

Студент володіє теоретичним і практичним матеріалом у повному обсязі; якісно виконав усі обов'язкові завдання; вільно демонструє практичні навички самостійного створення цікавих завдань для уроків української мови; всебічно розкриває вміння застосовувати теоретичний матеріал у прогнозуванні та плануванні роботи в ЗЗСО, використовуючи рекомендовану й самостійно опрацьовану літературу; вміє розв'язувати творчі завдання із залученням технічних засобів навчання; на високому рівні виконав тестові та / або контрольні роботи; підготував конспект засідання мовознавчого гуртка в школі.

Зараховано / 80-89 балів / В

Студент достатньо володіє теоретичним і практичним матеріалом; якісно виконав усі обов'язкові завдання; демонструє практичні навички самостійного створення цікавих завдань для уроків української мови; всебічно розкриває вміння застосовувати теоретичний матеріал у прогнозуванні та плануванні роботи в ЗЗСО, використовуючи рекомендовану літературу, але допускає незначні огріхи і несуттєві помилки; вміє розв'язувати творчі завдання із залученням технічних засобів навчання; на достатньому рівні виконав тестові та / або контрольні роботи; підготував конспект засідання мовознавчого гуртка в школі.

Зараховано / 70-79 балів / С

Студент належно володіє теоретичним і практичним матеріалом, але в усних відповідях і письмових роботах не вистачає достатньої глибини та аргументації; виконав усі обов'язкові завдання; демонструє практичні навички самостійного створення цікавих завдань для уроків української мови; розкриває вміння на доброму рівні застосовувати теоретичний матеріал у прогнозуванні та плануванні роботи в ЗЗСО, використовуючи рекомендовану літературу, але допускає несуттєві помилки; вміє розв'язувати творчі

завдання із залученням технічних засобів навчання; на належному рівні виконав тестові та / або контрольні роботи; підготував конспект засідання мовознавчого гуртка в школі.

Зараховано / 60 - 69 балів / D

Студент загалом володіє навчальним матеріалом; виконав 70 % обов'язкових завдань (зокрема презентацію, портфоліо власних завдань); може вирішувати творчі завдання за зразком; зміст завдань викладено частково, із недотриманням в окремих випадках послідовності; допускає помилки під час тлумачення теоретичного матеріалу; на задовільному рівні виконав тестові та / або контрольні роботи; підготував конспект засідання мовознавчого гуртка в школі із суттєвими помилками.

Зараховано / 50 - 59 балів / E

Студент частково володіє навчальним матеріалом; виконав 50% обов'язкових завдань; поверхово демонструє навички створення і виконання творчих завдань; допускає суттєві помилки під час пояснення понять; на задовільному рівні виконав тестові та / або контрольні роботи; підготував конспект засідання мовознавчого гуртка в школі із суттєвими помилками.

Незараховано / 35 - 49 балів / FX

Студент не володіє теоретичним матеріалом і не має практичних навичок роботи; виконав менше 50 % обов'язкових завдань; не може розкрити зміст завдання; не виконав або виконав незадовільно тестові та / або контрольні роботи.

Незараховано / 0 - 34 балів / F

Студент не володіє елементарними знаннями, не має практичних навичок роботи; виконав менше 20 % обов'язкових завдань; не може розкрити зміст завдання; не виконав або виконав незадовільно тестові та / або контрольні роботи.

5.2. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

5.3. Засоби оцінювання

Усні відповіді, презентації, творчі завдання, тести, конспект засідання гуртка.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Формами поточного контролю є усні і письмові відповіді на практичних заняттях; творчі роботи; презентації; портфоліо цікавих завдань з орфографії, пунктуації, фонетики, лексикології, граматики / віртуальні дошки.

Формою підсумкового контролю є *залік* (підготовка конспекту засідання мовознавчого гуртка в ЗЗСО).

7. Рекомендована література

7.1. Фахова (основна)

1. Булаховський К. Цікаве мовознавство. Львів : Априорі, 2019. 196 с.
2. Гаджієв Р. Лінгвістика на карті світу. Київ : Віхола, 2022. 377 с.
3. Мовчун Л. Цікава розмова про мову. Чого тобі не розповіли на уроці. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017, 312 с.
4. Остапченко О. Українська мова в грі: проблемні завдання, конкурси, змагання, цікаві факти, тести, квести. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 224 с.
5. Потапенко О.І. Цікаве мовознавство. Біла Церква : Буква, 1996. 190 с.

7.2. Допоміжна

1. Дубчак О. Чути українською. У світі звуки[ў] і букв. Київ : Віхола, 2020. 192 с.
2. Дубчак О. Бачити українською. Слово в мовній картині світу. Київ : Віхола, 2021. 336 с.
3. Дубчак О. Перемагати українською. Про мову ненависті й любові. Київ : Віхола, 2022. 144 с.
4. Енциклопедичний словник символів культури України; [заг. ред.: В. П. Коцур та ін.]. Корсунь-Шевченківський : Вид. В.М.Гаврищенко, 2015. 911 с.
5. Івасюта М.І. Лінгводидактичні потенції поетичних творів Богдана Мельничука для курсу «Цікаве мовознавство». *Українська філологія у ХХІ столітті* : колективна монографія на пошану професора Богдана Мельничука. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. С. 170–180.
6. Івасюта М.І. “Цікаве мовознавство” як вибіркова дисципліна у системі підготовки вчителів-словесників. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 29. Т.1. С.48-52.
7. Остапченко О. 100 знайомих чужинців: запозичена лексика в українській мові через призму навчальної гри. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 5. С. 30–36.
8. Остапченко О. Таємниці невмирущих знаків: сценарій гри-турніру знавців української писемності. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 1. С. 19–23.
9. Остапченко О. Тест-гра як засіб збагачення словникового запасу старшокласників. *Українська мова й література у сучасній школі*. 2013. № 10. С. 36–41.

10. Остапченко О. Тренінг риторичної майстерності: навчальна гра-змагання «Ораторський турнір». *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 6. С. 64–71.
11. Остапченко О. Великі географічні... курйози, або як виникають назви. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 4. С. 22–25.
12. Остапченко О. Проблемні завдання та дидактичні ігри у вивченні фразеологічних ресурсів української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 5. С. 32–37.
13. Остапченко О. У світі імен і прізвищ. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 5. С. 19–23.
14. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712с.
15. Токарчук Б. Віршований словничок фразеологізмів. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 53–54.
16. Шевченко Є.Ф. Про правопис цікаво. Подорож сторінками правопису з Принцесою Примхливих Правил. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 96 с.

8. Інформаційні ресурси

1. Всеосвіта – національна освітня спільнота. Бібліотека методичних матеріалів. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/>
2. Мовчун Л. Цікава розмова про мову. Чого тобі не розповіли на уроці [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: <http://www.dk-ooks.com/upload/iblock/893/893c4e16c6d594183e4d46089d0fb254.pdf>
3. Остапченко О. В. (2018) Українська мова в грі: проблемні завдання, конкурси, змагання, цікаві факти, тести, квести. [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27069/1/Ostapchenko_Ukrainska_mova_v_hri.PDF
4. Остапченко О. Оволодіння лексичними скарбами української мови у навчальній грі [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/13379/1/O_Ostapchenko_RMOKUVTP_22-23_HI.pdf
5. Словники України [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>;
6. Українська мова. Енциклопедія [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.kiev.ua/>
7. Ютуб-ресурси:
Привіт, мовознавство! <https://www.youtube.com/watch?v=rQfmfwsbeXk>
Відгадай мову! Тест-загадка
https://www.youtube.com/watch?v=qhr_hTlSOmw
Справжні «родичі» української мови: лекція К.Тищенко
<https://www.youtube.com/watch?v=8HtXo41GCTs>

Рутенія: повернення коду нації
<https://www.youtube.com/watch?v=9lZy-VX28Oc&t=11s>
Код МОВИ (канал)
<https://www.youtube.com/channel/UCDbedgl8GH37lC0fPqC-10Q>

Додатково

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Залік	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					
T 1	T 2	T 3	T 1	T 2	T 3	T 4		
10	10	10	10	5	5	10	40	100